

CZU: 37.026:37.035.1

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND PREDAREA NOȚIUNILOR DE PRIM AJUTOR ÎN ȘCOALĂ

Mariana MARINESCU, Mihai BOTEA

Universitatea din Oradea, România

În această lucrare am încercat să realizăm o radiografie a predării cunoștințelor de prim ajutor în școală. Școala, prin autoritatea morală pe care o are, poate aduce o contribuție substanțială în transmiterea acestor cunoștințe de educație pentru sănătatea elevilor și are abilitatea și capacitatea de a cuprinde și de a se adresa, în timp, unui procent ridicat de populație.

În lucrare sunt prezentate rezultatele unui chestionar, pe un eșantion de profesori de biologie, privind predarea noțiunilor de prim ajutor.

Cuvinte-cheie: educație pentru sănătate, prim ajutor.

GENERAL CONSIDERATIONS ON TEACHING PRIMARY AID IN SCHOOL

In this paper I tried to make a scanning of first aid knowledge teaching in school. The school, through the moral authority it has, can bring a substantial contribution in transmitting this health education knowledge to pupils, and has the ability and capacity of addressing to a high proportion of population, in time.

In the paper there are presented the results of a questionnaire applied to a sample of biology teachers, regarding the teaching of first aid notions.

Keywords: health education, first aid.

Câteva considerații generale privind importanța acordării primului ajutor

În învățământul românesc predarea noțiunilor de prim ajutor are o relevanță aparte, mai ales ținând cont de faptul că elevii/ studenții/ cursații de la Cursurile Postuniversitare solicită insistent personalului calificat organizarea a unor astfel de cursuri.

Realizând un sondaj de opinie în rândul elevilor din ciclul gimnazial, pe probleme ale conținutului disciplinei *Educație pentru sănătate*, la întrebarea „Ce cunoștințe ai dori să fie incluse la disciplina *Educație pentru sănătate*” au fost înregistrate următoarele situații, pe care le prezentăm ierarhic [1]:

- pe primul loc se situează: noțiuni teoretice și practice privind urgențele medicale (acordarea de prim ajutor), despre SMURD și voluntariatul la SMURD, consumul de substanțe psihoactive, igiena reproducerii, creșterea și dezvoltarea organismului uman, managementul stresului;
- pe locul al doilea se află: cercetări și descoperiri din domeniul medicinei, cercetări și descoperiri din domeniul geneticii medicale, cercetări medicale recente;
- pe locul al treilea apar: noțiuni despre bolile metabolice și genetice, noțiuni despre bolile infecțioase, bolile aparatului digestiv, boli profesionale, igiena mintală, igiena individuală și colectivă;
- pe locul al patrulea înregistrăm: alimentația omului sănătos și a celui bolnav (inclusiv acordarea primului ajutor în cazul toxiiinfecțiilor alimentare și al bolilor digestive, bolilor parazitare), legislația referitoare la sănătate.

În concluzie, se remarcă preocuparea elevilor de medicina de urgență (acordarea primului ajutor), cercetări medicale din științele medicale de vârf, precum și reproducerea, influența nocivă a substanțelor psihoactive.

Din perspectivă publică, *sănătatea* constituie, datorită imenselor sale implicații individuale, dar și sociale și demografice, unul dintre elementele cele mai vizate de politicile și strategiile guvernamentale din întreaga lume [2].

Prin acordarea *primului ajutor sanitar* înțelegem îngrijirea urgentă a unui rănit sau infectat, până la sosirea unei asistențe medicale calificate. În anumite împrejurări, când nu este posibil să se acorde în timp util ajutorul sanitar, se impune ca răniții să-și acorde singuri *primul ajutor* (pansament sumar, oprirea unei hemoragii prin apăsare pe artera care este afectată). *Primul ajutor* se referă la o serie de tehnici medicale simple pentru salvarea vieții unui rănit, într-o perioadă scurtă de timp, de către un om obișnuit antrenat să le folosească în

situații de urgență medicală, înainte de intervenția tehnicienilor în urgențele medicale sau a doctorilor specialiști (în urgențe medicale, ATI etc.).

Prezentarea succintă a Programei școlare (revizuită) la disciplina opțională *Educație pentru sănătate*

La disciplina opțională *Educație pentru sănătate*, cu un conținut interdisciplinar, dar și modular, sunt predate noțiunile importante, „a, b, c-ul noțiunilor de prim ajutor”. În procesul de elaborare a curriculumului de *Educație pentru sănătate* în învățământul primar, gimnazial și liceal au fost luate în vedere trei repere fundamentale:

- raportarea la dinamica și la necesitățile actuale, precum și la finalitățile de perspectivă ale sistemului românesc de învățământ, generate de evoluțiile sociale;
- raportarea la tendințele actuale și la criteriile internaționale general acceptate în domeniul reformelor curriculare;
- raportarea la acele tendințe ale sistemului românesc de învățământ care sunt pertinente din punctul de vedere al redimensionării valorilor educației.

Alături de reperatele enunțate mai sus, s-a avut în vedere construirea programelor școlare pe baza următorilor indicatori:

- nivelul, varietatea și complexitatea intereselor educaționale ale elevilor pe probleme de sănătate;
- ritmul multiplicării permanente a domeniilor cunoașterii și a nevoilor de educație;
- exigențele formării personalității elevului într-o lume în schimbare.

În această structurare programele permit cadrelor didactice să-și selecteze și să-și adapteze conținuturile propuse în funcție de achizițiile elevilor (avem în vedere participarea/neparticiparea acestora în anul/anii anteriori la un curs de *Educație pentru sănătate*), dar și de alți factori, cum ar fi caracteristicile grupului de elevi (vârstă, mediu social și școlar), resursele didactice disponibile etc.

Modulele propuse pot fi folosite astfel [3]:

- la nivelul unei clase, urmărind toate obiectivele de referință sau o selecție/adaptare a acestora, prin intermediul celor 9 domenii de conținuturi (în interiorul acestora învățătorul/ profesorul putând stabili subtemele cele mai relevante grupului-țintă);
- la nivelul a două clase, prin departajarea obiectivelor de referință (sau selectarea/adaptarea lor), prin multiplicarea activităților de învățare și prin parcurgerea, după nevoi, a tuturor temelor din cele 9 domenii obligatorii.

În Programa școlară sunt recomandate teme legate de: stima de sine, negocierea conflictelor, prevenirea transmiterii HIV/SIDA, igienă, sănătate mintală, prevenire a consumului de substanțe toxice, violență etc.

Se întâlnesc capitole comune pentru clasele de gimnaziu, precum: sănătatea alimentației, sănătatea mediului, sănătatea reproducerii și a familiei, consumul și abuzul de substanțe toxice, accidente, violențe, abuz, valori umanitare.

La clasa a V-a primul capitol este intitulat *Noțiuni elementare de anatomie și fiziologie*. Considerăm că este prea devreme pentru asimilarea unor astfel de cunoștințe, asemenea cunoștințe nemaifiind reluate nici măcar sub forma unei abordări esențializate.

În lista de conținuturi nu se întâlnesc detaliate noțiunile de prim ajutor. Însă, la disciplina *Anatomia și fiziologia omului*, care se predă în clasa a VII-a, sunt predate cunoștințe de prim ajutor. Apreciativ, mulți profesori predau în detaliu asemenea lecții, conduc Cercul „Sanitarii pricepuți”; mai mult, participă cu echipe de elevi la competiții locale și naționale. De asemenea, sunt organizate și activități de educație non-formală pe tema acordării primului ajutor.

Prezentarea rezultatelor unui chestionar administrat profesorilor de biologie privind predarea noțiunilor de prim ajutor

În cele ce urmează vom prezenta rezultatele administrării unui chestionar privind importanța predării cunoștințelor de prim ajutor. Au participat numai profesorii de biologie, care au cunoștințe solide în acest domeniu: 107 profesori de biologie din mai multe județe din N-V României. Am constatat că 80% din profesori coordonează Cercul „Sanitarii pricepuți”. Din acest lot 80 de profesori sunt și diriginți, care toți realizează activități de educație pentru sănătate în cadrul Programului Școala-Altfel.

Primul item al chestionarului se referă la preferința elevilor privind disciplina *Educație pentru sănătate* (cu includerea obligatorie în conținutul disciplinei a noțiunilor de prim ajutor) comparativ cu celelalte discipline. Aceste preferințe vor fi prezentate în ordine procentuală:

- a) foarte mult – 56%;
- b) mult – 44%;
- c) puțin – 0%;
- d) foarte puțin – 0%;
- e) deloc – 0%.

Se evidențiază clar preferința profesorilor, dar și a elevilor pentru aceste cunoștințe de prim ajutor.

Al doilea item surprinde răspunsuri care se referă la *noțiunile de prim ajutor* predate în gimnaziu, atât la disciplina *Educație pentru sănătate* cât și la *Biologie* (inclusiv Cercul „Sanitarii pricepuți”), dacă sunt suficiente sau insuficiente.

Răspunsul este clar din partea profesorilor: Nu sunt suficiente. Ar trebui revizuită Programă școlară, cu implicarea cadrelor specializate, dar și a celor cu experiență bogată. Este necesară o implicare a acestora într-o mai mare măsură.

Al treilea item, referitor la propunerea de activități practice pentru *acordarea primului ajutor* la disciplinele *Educație pentru sănătate*, *Biologie* (inclusiv Cercul „Sanitarii pricepuți”) sunt redată mai jos, într-o ordine procentuală:

- acordarea de prim ajutor în cazul stopului cardiovascular (26%);
- acordarea de prim ajutor în cazul fracturilor, entorselor, rupturilor de menisc etc. (25%);
- acordarea de prim ajutor în cazul dezastrelor naturale, în caz de calamități, cutremure etc. (19%);
- acordarea de prim ajutor în cazul accidentelor rutiere și casnice (11%);
- acordarea de prim ajutor în caz de înec, electrocutare (9%);
- acordarea de sfaturi genetice (7%);
- altele (3%).

Se observă că aproximativ 50% din propuneri se referă la acordarea urgențelor medicale în domeniul cardiovascular și în cazul fracturilor, entorselor etc. Acordarea de prim ajutor în cazul dezastrelor naturale, calamităților, cutremurelor etc. formează un procent ridicat (19%), tematica respectivă fiind și mult mediatizată în țara noastră; 11% constituie acordarea de prim ajutor în cazul accidentelor rutiere și casnice. Se realizează o interdisciplinaritate între educația pentru sănătate și educația rutieră. Sunt școli unde *Educația rutieră* se predă sub formă de disciplină opțională. În categoria *Altele* sunt amintite acordarea de prim ajutor în caz de toxinfecții alimentare, electrocutare, mușcătură de șarpe, căpușă etc.

Al patrulea item surprinde răspunsuri care se referă la *comunicarea privind locul și importanța pe care o prezintă disciplina Educație pentru sănătate* în cadrul comunității și al unei societăți moderne. Iată procentele:

- ✓ 85% – întotdeauna;
- ✓ 15% – de cele mai multe ori;
- ✓ 5% – uneori.

Itemul cinci se referă la activitățile realizate de profesori pentru formarea *abilităților practice* în domeniul sanitar:

- a) activități pe grupuri și microgrupuri realizate în cadrul lecțiilor – 35%;
- b) activități individuale realizate în cadrul lecțiilor – 5%;
- c) practicarea tipului de *lecție de formare a abilităților practice* – 35%;
- d) folosirea mijloacelor de învățământ adecvate (ustensile medicale, manechine, trusa medicală etc.) în procesul de predare-învățare-evaluare – 25%;
- e) altele (Precizați care ?) – 5%.

În categoria *Altele* se fac referințe la: voluntariatul sanitar, cursurile de voluntariat și la consilierea genetică, sau în cazul unor boli (SIDA, diabetul și bolile metabolice, supraponderabilitatea, boli endocrine, boli genetice etc.).

Itemul șase, raportat la identificarea unor factori care influențează pozitiv, dar și negativ promovarea disciplinei *Educație pentru sănătate*, în cadrul sistemului educativ din România.

- Factori pozitivi:
 - ✓ 32% – folosirea mijloacelor de învățământ în predarea-învățarea-evaluarea disciplinei *Educație pentru sănătate*;
 - ✓ 33% – accentuarea caracterului practic-aplicativ în predarea-învățarea-evaluarea acestei discipline;
 - ✓ 20% – realizarea de activități practice cu elevii, în grupuri și microgrupuri, și participarea la Concursul „Sanitarii pricepuți”;
 - ✓ 15% – folosirea unor lecții de formare a abilităților practice;

- Factori negativi:

- ✓ 45% – folosirea în predare a lecției mixte;
- ✓ 25% – lipsa unui laborator dotat cu aparatură medicală;
- ✓ 15% – se bazează mai mult pe formarea unor abilități intelectuale decât practice;
- ✓ 15% – nu se aplică interdisciplinaritatea.

Concluzii

Frontierele dintre situațiile educative nu sunt evidente: între ele există o osmoză și o continuitate greu de întrerupt sau de surprins didacticist. În acest sens interdisciplinaritatea are un rol bine stabilit, realizându-se interferențe între anatomia și fiziologia omului, educația pentru sănătate, științele medicale.

Consultând *Programul Național „Educație pentru sănătate în școala românească”* (inclusiv consultând specialiști din domeniul medical) și ținând cont de realitatea educațională, de prioritățile societății contemporane, dar și de dorințele elevilor și ale profesorilor, considerăm că sunt necesare unele amendamente privind conținuturile, reactualizarea acestora, dar și introducerea unor noi conținuturi și excluderea altora. Foarte des este modificat protocolul privind *acordarea primului ajutor*. Aceasta constituie o prioritate stringentă. Pentru viitor poate fi și o direcție de acțiune.

Grupul de specialiști care elaborează Programe școlare la disciplina *Educație pentru sănătate* ar trebui mult lărgit, incluzând specialiști practicieni cu experiență bogată în învățământ, cu rezultate în acest domeniu, care conduc și coordonează cercuri de specialitate, care participă la acțiuni de voluntariat sanitar, sunt mentori în domeniu. Un rol important au și specialiștii din domeniul sănătății (medici specialiști pe urgențe medicale, ATI, medicii școlari etc.).

Expunerea în echipa de profesori (*team-teaching*) pentru *lecțiile sau cursurile de prim ajutor* are o eficiență crescută. Aceasta este o expunere de grup la care participă doi sau mai mulți profesori (formatori) care cooperează, prin intervenții succesive, la expunerea aceleiași teme. Desigur, fiecare profesor va dezvolta o anumită parte a temei, un anumit punct de vedere sau o anumită ipoteză privind tema expusă, astfel încât expunerea să nu apară ca o succesiune de microexpuneri distincte. De altfel, practic, expunerea *team-teaching* îmbracă forma unui *talk-show*, fiecare profesor adresându-se nu doar clasei, dar și celorlalți profesori din echipă, dialogul cu clasa îmbinându-se cu dialogul în interiorul echipei de profesori. Expunerea în echipa de profesori presupune fie o *prelegere introductivă* cu caracter explicativ, fie o anumită *pregătire anterioară a elevilor*, care să le ofere fondul apercipitiv necesar înțelegerii unor puncte variate de vedere, a unor perspective diferite sau chiat opuse de abordare a aceleiași teme.

Este foarte important să se țină cont de faptul că toate materialele auxiliare destinate predării disciplinei *Educație pentru sănătate* utilizate în școli sunt/ vor fi cele elaborate de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului (MECT) și avizate de Ministerul Sănătății Publice (MSP), pentru conformitatea termenilor de specialitate. Pot fi utilizate și alte materiale auxiliare, cu condiția ca acestea să fie aprobate de MECT, care va facilita obținerea avizului din partea MSP.

Am putea spune că, de multe ori, gradul de civilizație a unui popor depinde și de felul cum stăpânești și aplici *cunoștințele de prim ajutor*, dar și de respectarea principiului profilaxiei (mai bine să prevenim accidente decât să le tratăm sau să intervenim chirurgical).

În final, merită salutată reușita specialiștilor din domeniile medical și educativ: începând cu anul școlar 2015/16 sunt organizate competiții la nivel național ale cercurilor „Micii sanitari”, de la nivelul ciclului primar.

Referințe:

1. MARINESCU, M., BOTEAN, M. Locul disciplinei *Educație pentru sănătate* în învățământul românesc. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socioumane*. Vol.30. Cluj-Napoca: Limes&Argonaut, 2017, p.240-247.
2. COJOCARI, L., CRIVOI, A. Abordarea educației pentru sănătate la nivelul școlii. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2015, nr.9(89), p.163-168.
3. Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Consiliul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar. *Programe școlare revizuite pentru disciplina opțională Educație pentru sănătate*. Clasele I-a XII-a, aprobat prin Ordinul Ministrului Nr.4496/11.08.2004. București, 2007, p.3-4.

Prezentat la 11.12.2017